

גם לשירה יש ניקויראש משלה

המלחין הישראלי שאינו ישראלי הצעה

מהפכנית לשינוי המענקים לכתיביהעת

* ההפתעה של ראובן קריין

שוחרי ספריו של הסופר הצרפתי וחתן פרס נובל אלבר קאמו, ימצאו שבוע הבא בחנויות-הספרים את התרגום העברי לסיפור המיתוס של סיופוט העומד לראות אור בסדרת אופקים בהוצאת עם עובד... משורר תל-אביבי פגש בפנינת דיונוג'ף ארלוזורוב בעורך עיתון ספרותי. המשורר אהו בידיו את צנומן השירה ראש שבעריכת אורציון ברטנא (לכל אילו שמיים). אמר העורך למשורר: "עכשיו חדלה השירה להתקנא בפוליטיקה, ויש לה ניקויראש משלה..." בהתקפה חסרת-תקדים על מנהלי הפסטיבל הישראלי, ובעיקר על מנהלו האמנותי, חתן פרס-ישראל למוסיקה השנה גארי בארתניני, יצא מבקרה-מוסיקה של דבר חנון רון, ברשימתו "שיר הלל לציניות". עיקר חיצו ההתקפה מופנים כלפי רשימת המלחינים שיצירותיהם יושמעו במהלך הפסטיבל, והוא כותב: "זכותו לבור לו את הדרכים והאמצעים. אך זה שכל התקציבים

קריין שטורורה, פורת מיטפט, קריים תביעה

מכיסו של הציבור נועדו לבניית מגדל-קלפים של התגרות צינית בציבור עצמו. זה יותר מדי... והראייה, בעיני חנון רון, טענתם של מנהלי הפסטיבל שהקישו את אחד מנושאי למוסיקה הישראלית שחבורה במהלך 30 שנות המדינה. יעלת התפרצותו של רון היא השמעת יצירותיו של המלחין האמריקאי ריכרט סטארק, שעזב את ארץ-ישראל ערב מלחמת העצמאות, ב-1947. והוא טוען: "אין לך מעשה ציני מזה שחתן פרס-ישראל של השנה, היועץ האמנותי של הפסטיבל, יכריז על המלחין השייך ל"ק ניירוק מלחין ישראלי, ועוד יעמידו בשורה אחת ובתוך סנדוויץ' בין יוסף טל למרדכי סתר. וזהו התגרות גסה בטעם הטוב, ויילוול באינטליגנציה של קהל חובבי המוסיקה... חנון רון מטיח טיעון נוסף כלפי גארי בארתניני: "ומה בקשר לדור המלחינים של גילאי השלושים כמוכאד בארוזסקי, ערדו אבראביה, אריק ישראלי, יוסי מר-חיים, ואחרים, ש"צרתם" הביילעדיה היא שאין להם יידיש ומקורבים אל פרנסי הפסטיבל? ושוב מרימה שיטת הפינקטות את ראשה, הפעם בפסטיבל הישראלי..." עורך ירחון-הסיפורת פרוזה, יוסף קריים, עומד לפנות אל ועדת-החניון של הכנסת ואל שר-החניון והתרבות, זבולון המר, ולתבוע את שינוי שיטת המענקים המקובלת כיום מטעם משרד-החניון והתרבות לכתיביהעת הסיפורת. היום, שהיא משרדי המיטטר הקודם. קריים טוען, שבדומה לשיטה הקיימת לעידוד הסרט הישראלי, יש לתמוך בכתיביהעת בהתאם למיפרי המכירה שלהם, כפי שיאושרו על-ידי המפיצים. טיעונו הבסיס של קריים הוא, שעל התמיכה להינתן בהתאם למיפרי הביקוש של ציבור צרכני עיתונות-הסיפורת. לעורך פרוזה יש סיבה טובה למעול לשינוי זה. היא טמונה במיספרי המכירה של פרוזה לעומת כתיביהעת האחרים. מה עוד שעתונו מופיע 10 פעמים בשנה, ומכר במכירת-מינומו של 3500 עותקים מכל חוברת. במקביל מופיעות זו של קריים, שבמהלכה פתח במגעים עם חברי ועדת-החניון של הכנסת. הוא עשוי לשכנע כמה מחברי ועדה זו להפוך את המועצה-לתרבות ולאמנות, הנמצאת כיום תחת פיקוחו הישיר של שר-החניון, לרשות ממשלתית כמקובל בארצות אחרות. חוד שמירה על עקרונ מניעת הפוליטיזציה של התרבות • מנכ"לית המועצה-לתרבות ולאמנות, הגברת לאה פורת, לעודה להגיע להתדינות בבית-המישפט-העליון עם בג"צים על החלטות שונות של המועצה-לתרבות ולאמנות, שהגב פורת ופקידי התרבות שלה מסיבים לנמק אותן — מעשה שהוא בניגוד לחוק • אגב, פורת גרמה אכזבה רבה, לתחקיראי תוכנית הטלוויזיה תעודת הזמן, שבהפקת צבי גיה, לדיברי התחקירי. הם הכינו לתוכנית תיק-עובדות מדהים לגבי כישלונות המועצה-לתרבות ולאמנות, ואילו בתוכנית העומדת להיות מוקרנת אין זכר לכישלונות אלה • ספר העומד לראות אור בקרוב, ולעודר שערויות סיפוריות חסרת-תקדים הוא ספר מחקר, של הסופר והוקרה-סיפורת ראובן קריין. הספר מהווה רישום קטלוגי של מראי-מקומות של כל הסיפורים והמאמרים שחברו בידי סופרים ארצישראלים במשך עשרות בשנים בעיתונות העברית, בליווי ביבליוגרפיות עדינות של ספריהם • שמועה עקשנית המהלכת בחוגי ציירים, שוננת שאגדות הציירות והפסלים ניסתה להיפטר מכתביהעת שלה ציור ופיסול שבערך עד לאחריה על-ידי המחבר דן צלקה. השמועה טוענת כי האפוטרופוס של ציור ופיסול מטעם האגודה, התעשיין צייר עמי שביט, ניסה לעניי את מנהלי הוצאת-הספרים כתר בהוצאה לאור של ציור ופיסול. הנודניה שהוצעה יחד עם כתבי-העת מסתכמת כתר בהוצאה לאור של ציור ופיסול ותקציב המועצה-לתרבות ולאמנות. אלא שמסתבר כי עורכי כתר לא היו מוכנים לביצוע העסקה, למרות הסכום • יש בישראל סופרים ומושכיעט, המקבלים חצי משכורת ממשלתית מכלי לעבוד. המדובר במשוררים וסופרים העובדים למיחייתם כמורים בבתי-ספר תיכוניים. צו שהוציא שר-החניון לפני כמה שנים קובע, כי מורה בבית-ספר תיכון שהוא גם סופר, יעבוד בהוראה מחצית השעות — ויקבל שכר כאילו השלים את מיכסת השעות המלאה. תקנה זו הביאה לאבסורדים. למשל, המו"ל-שורר איתמר יעוץ-קפט, שהוא מו"ל ומחבר שירים ומורה בתיכון, נהנה מן הצו, ואילו הסופר אהרון אפרדילר, שהוא מורה בסמינר למורים, אינו נהנה ממנו. על כל פנים, מינהג זה עומד להשתנות בקרב, במיסגרת הקיצוצים במערכת-החניון •

הנוסעים במכוניות מרמאללה לחיפה ב-30 ביוני 1967, בתיקוה למצוא את שרדי ביתם בשכונת חלסה החיפאית, שם נטשו 27 שנה קודם-לכן את ככורם בן חצי-השנה כאשר נמלטו מפני היהודים. הם מוצאים את הבית על תילו, את בנם ואת אמריה-מאמצת היהודיה, האומרת להם: "אני מחכה לכך מוזמן". בנם/בנה משרת בצה"ל, כאשר מגיע הבן החייל, הוא מטיח גיליון-אישום רבי-סעיפים בפני הוריו מולידיו.

עד למלחמת ששת-הימים בזה הסיפורת בארצות ערב לסופרים ומשוררים ערבים שכתבו בישראל. רק אחרי המלחמה ניתן לפתע פירסום רב ליצירותיהם, תחת הכו"רת אדב אל-מוקאומה (סיפורת ההתנגד-נות). מצוטט בספרו של שימיעון בלס: בנושא זה, "הח"ל-עבר אמיל חביבי: "אני סבור, שהתפרצות ההתעניינות באר-צות-ערב בשירה ובסיפורת שלנו (חביבי נחשב סופר-סאטיריקן מחונן ביותר ב-לשון הערבית) אחרי מלחמת יוני 1967, נובעת מרגש החרפה שלהם, על שהזניחו אותנו והסכו עוול לנו ולעצמם..."

"דמותו של הפידיא כגיבור מיתי" הוא אחד מפירקי הספר, ובו מתוארת המקביל-לה הסיפורת הערבית ל"ואנר הסיפורת העברית של הוא הקך בשדות למשה שמיר, הם יגיעו מחר מאת נתן שחם, החשבון והנפש של חנוך בר-טוב — ושאר יציר-רות כתובות בעיברית והעוסקות ב,דמותו של הצבר כגיבור מיתי", הרצופות תיאור רים הנעזרים באותם כלים סיפורתיים ש-הזינו את יצירת, "דמותו של הפידיא כגי-בור מיתי".

שימיעון בלס איננו חוסך עצמו מהצגת דברים כהילכתם, ומביא בצד סיפורים בעלי ערך סיפורתי רב, גם תיאורי סתי-רות, הגזמות וסילופים בעלי גוון מסית, בנוסח: "חילו מקומות קרושים; ישראלי ישראלית מתנשקים במסגד אל-אקצה ו-על קיברו של ישו... רופא ערבי נרצח בשעה שטיפל באחד הפצועים; התע-ללות פפלסטינים העולה כחומרתה (ל-דפרי הסיפורים הערבים) על פישעו ה-נאציים..." וכו'.

מעודד ביותר הוא התהליך שהחל כמה שנים אחרי מלחמת 1967, שהביא לידת גל חדש בסיפורת הערבית, ובעיקר הר-מצרית, בסיפורים כמו עדותו של הפלמח צח-הלשון בזמן המלחמה מאת מתומד יוסוף אליקעדי, שבמהלכו גוברת ההד-גשה על תיאור התוהם הכרוית בין הפלאי-חיים המצרים לבין האירועים המרחביים השונים.

רבים מגיבורי הסיפורת הערבית הם גיבורים מובסים, תוהמים על מצבם, והר-שואלים שאלות קיומיות העולות לעורר קינאה בסיפורת העברית של עשור השנים האחרון. הנפשות-הפועלות החדשות של הסיפורת המצרית מנסות להגדיר לעצמן תמונות-מצב ברורות וריאליסטיות יותר, תוך שהם דוחקים את הלאומיות המאולצת ומבכרים את הפתרונות לבעיות הקיומיות. בולט בכך הסופר המצרי החשוב ביותר, נג'יב מחפוז, בציירתו כמו תחת הסככה, המהות האליגורית טראגית למצבה של האומה המצרית והפרטים המרכיבים אר-תה. בסיפורו האהבם בגשם • הוא נחלק כבר מלשון האליגוריה המאולצת-בימיקי-צת, שהיא משרידי תקופת שילטונו של עבד-אל-נאצר, ומתאר את המציאות באמ-צעים ריאליסטיים יותר.

דומה שתהליך התגברותה של הסיפורת הערבית בצל המלחמה עם ישראל, יש לו חלק רב — על-פי סימנים שמביא בלס — בעריכת מסע סאדאת לירושלים, ובטיפוח ה"ריאליפוליטיק" המתהווה בשכבות האיני-טלקטואליות המצריות, בכיוון להשלמה ולדריקום בין היהודים לערבים.

קצה היריעה מלהביא פרטים ותיאר-רים נוספים, המפורקים לבעיות היוצרות את מכלול בעיות הסיפורת הערבית, כפי שמציג זאת שימיעון בלס. סיפור זה הוא בבחינת ספר-חובה בכל ארויספרים ביש-זהו ספר-חובה רבי-עוצמה, שבכוחו לגשר לא במעט על ההתעלמות שנהגו התרבות והסיפורת בישראל במשך 30 שנה, כלפי המתרחש בסיפורת הערבית.

* שימיעון בלס, "הסיפורת הערבית בצל המלחמה", סיפריית "אופקים" — עם עו"בד", 393 עמודים (כריכה רכה).

מסך החול

ספר חובה!

במשך שנים עמל הסופר שימיעון בלס על השלמת עבודת הדיקטוראט שלו, תחת הכותרת הסיפורת הערבית בצל המלחמה. בימים אלה ראתה עבודתו אור, והיא מצליחה להציג בלא כחליוסרק את השי-תקפות הסיכסוך היהודי-ערבי בסיפוריות הערבית השנונת.

שימיעון בלס מציג את מכלול הענפים השונים של הסיפורת הפלסטינית, בצד זו המצרית, הסורית והעיראקית, ויחסן לסיכסוך במשך קרוב לשלושים שנה. הוא מצליח לתאר בפני קורא העברי את הגלוי והסובי בסיפוריות אלה, את "הת-פתחות ששת הרמו שמקורה במצוקת החו-פש הפוליטי..." את המעולה שבסיפורת הערבית ואת הבווי שבה.

אחד הפרקים הראשונים בספר מסקר את שלבי התהוותה הראשונים של הסיפ-רות הפלסטינית, תוך החלת המנדט הברי-טי לבין 1948, תקופה המתוארת על-ידי סופרים כמו נג'את צידקי והעוסקת בבי-טוי התיסכול הפלסטיני נוכח הצלחת ה-י מפעל הציוני. בסיפורו האחרון האבחות מתאר צידקי שיחה דימינית בין חמש שקמים עתיקות הניצבות (עדין) באמר ציעתו של רחוב המלך ג'ורג' בתל-אביב: "לאור הירה הן נאספות להעלות זיכ-רונות... אבלן של השקמים הרומו ליום אבל, שהוכרו לציון ה-2 בנובמבר, הוא יום הכרזת "פלפוז"... סיפור זה, בדומה לסיפורים רבים אחרים, מייצג בעיני בלס זרם סיפורתי בעל מגמה פאטאליסטית, הרווחת בסיפורת הערבית בכלל ובוז ה-פלסטינית בפרט.

פרק נרחב בסיפרו של שימיעון בלס מוקדש לקובץ הסיפורים ארץ התפוזים הנעוצים מאת הסופר עסאן כנפאני, שפצי-צית-תופת ישראלית קיפדה את חיוי ב-בירות. בסיפורה של כנפאני וסופרים אחרים, מתוארת בגידת המנהיגות הפי-לסטינית במלחמת 1948, ותוצאותיה. עסאן כנפאני, סיפוריו וברומן שלו גברים בשמש, נושא ברהמה את דגל הקשת ה-י בגידה של המנהיגות, והוא מטיח בה: "אתם גולתם ממיליון בני-אדם את והתם האישיות... הם חומר ממיליון הפטריו-טיים, למחות האנושיות ולמכירת הפור-ליטיות..."

לביצירות הסיפורת הפלסטיניות, ואלו ש-י נכתבו בארצות ערביות אחרות בתקופה שאחרי מלחמת 1948, עדיין אין היתודי מוצג באור של שיליה מוחלטת, המוטי-וים החוזרים מתמקדים במסתננים המני-סים לשוב לכפריהם מחד, או בתחושת הרתות של הפלסטינים בארצות ערב האר-רות, תוך חיפוש נוקב אחר זהות קולק-טיביות פלסטיניות.

מילחמת ששת-הימים אילצה את הסיפ-רות הפלסטינית, ובמקביל לה את הסיפי-ריות הערביות האחרות, להגדיר סופית את הגדרת הזהות הפלסטינית. העמדת זהות קולקטיבית זו לרשות האירגונים המייצגים את הפלסטינים והנאבקים למע-נם, לא פחות מאשר הסיפורת העברית, גייסה את עצמה מצוון, החל מראשית המאה לשירות הצינונות.

גם בשלב זה בולט סיפור של עסאן כנפאני יותר מאחרים, והפעם זהו החוזר לחיפה, המתאר את סעיד ס' ואשתו צפיה,